

LA CARTA EUROPEA DE LES LLENGÜES REGIONALS O MINORITÀRIES I L'ARTICLE 22 DE LA CARTA DELS DRETS FONAMENTALS DE LA UNIÓ EUROPEA

Santiago J. Castellà Surribas
Universitat Rovira i Virgili

1. La Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries; 2. La protecció dels Drets lingüístics en tant que Drets Humana a la Unió Europea; 3. L'article 22 de la Carta dels drets Fonamental de la Unió Europa; 4. El concepte de diversitat lingüística: estàndard mínim; 5. Conclusions.

L'objecte d'aquest article se centra a analitzar en quina mesura el contingut de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries (en endavant Carta europea) pot servir com a criteri interpretatiu de la diversitat lingüística, el respecte de la qual és assumit per la Unió Europea en l'article 22 de la seva *Carta dels Drets Fonamentals*. La noció «diversitat lingüística», en tant que concepte jurídic indeterminat, i a la llum de la natura jurídica amb que s'ha adoptat la *Carta dels drets Fonamentals* de la Unió Europea (que exclou el seu caràcter directament oposable) ens aboca a la reflexió al voltant d'aquesta Carta europea com a estàndard mínim en matèria de respecte a la pluralitat i diversitat lingüístiques a Europa.

1. LA CARTA EUROPEA DE LES LLENGÜES REGIONALS O MINORITÀRIES

El 4 d'octubre de 1988 l'Assemblea Parlamentaria del Consell d'Europa va aprovar el text del projecte de Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries elaborat per la Conferència de Poders Locals i Regionals d'Europa, amb la idea que el text fos elevat al grau d'una Convenció del Consell d'Europa¹.

¹ Vegeu WOEHLING (1992) i PETSCHEN (1989).

Fins el 22 de juny de 1992, i després de moltes crides d'atenció de l'Assemblea², el Comitè de Ministres no va adoptar com a Conveni aquest text, després dels intensos treballs del Comitè ad hoc d'experts sobre les llengües regionals o minoritàries (CALH), a qui es va encarregar l'elaboració definitiva.

Un cop superades multitud de reticències, i amb l'abstenció de Turquia, Grècia, França, Regne Unit i Xipre, es va poder adoptar la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries³, basada en principis interculturals i plurilingüístics, i inspirada des de concepcions més culturals que polítiques⁴. La carta va quedar oberta a la signatura el 5 de novembre de 1992, i entra en vigor l'1 de març de 1998 quan es van aconseguir les cinc ratificacions necessàries. Actualment, a 1 d'octubre de

---

Sobre el procés d'elaboració de la Carta europea, un membre de l'equip d'experts encarregat de la seva redacció va escriure dos interessants articles, DE PUIG, LL. M (1986 i 1991).

²Per exemple, ASSEMBLEA PARLAMENTARIA, Recomanació 1177 (1992) i Directiva 474 (1992), ambdues de 5 de febrer de 1992. En aquest textos es proposava al Comitè de Ministres, entre d'altres coses: "...de concloure dans les meilleurs délais les travaux en cours pour l'élaboration d'une charte des langues régionales et minoritaires, et de faire tout son possible pour une mise en oeuvre de la charte". (1992) *relative aux droits des minorités, Texte adopté par l'Assemblée le 5 février 1992 (23e séance)*. DIRECTIVE N° 474 (1992) *relative aux droits des minorités, Texte adopté par l'Assemblée le 5 février 1992 (23e séance)*.)

³ CARTA EUROPEA DE LAS LLENGÜES REGIONALS I MINORITÀRIES, S.T.E., Núm. 148.

⁴ CHRISTOPOULOS (1992)

2006, compta amb 21 ratificacions i amb 12 Estats que l'han signada però resten pendents de ratificació. Dels 27 Estats membres de la Unió Europea, només hi ha 13 ratificacions, menys del 50%, tot i que sis l'han signat (França, Itàlia, Polònia, República Txeca, Malta i Romania). Tot i això, hi ha 8 països que encara no han manifestat cap interès per vincular-se amb la Carta europea: Bèlgica, Grècia, Irlanda, Portugal, Estònia, Letònia, Lituània i Bulgària.

Una de les principals dificultats amb què es va trobar la Carta europea és la diversitat de situacions a regular i l'heterogeneïtat que presenten. Això ha portat la carta a la laxitud dels seus plantejaments, fins al punt que algun autor ha parlat «d'un sistema a la carta»⁵, donat l'ampli marge d'apreciació que tenen els Estats en la seva aplicació⁶. L'aproximació des d'òptiques més culturals que polítiques de la Carta, destinada més a la protecció de les llengües que a la protecció a les minories lingüístiques⁷, fa que no s'hi creïn drets directament per als usuaris de les llengües, sinó obligacions per als Estats de legislar i adequar la seva activitat normativa i administrativa als principis fixats per la Carta⁸.

La Carta exclou del seu àmbit tant els dialectes com les llengües dels emigrants, i se centra en la preservació d'aquelles

llengües que, com diu el seu article 1, són «parlades tradicionalment en el territori d'un Estat pels nacionals d'aquest Estat que constitueixen un grup numèricament inferior a la resta de la població de l'Estat, i diferents de la(es) llengua(es) oficial(s) d'aquest Estat». Distingeix, a més, les llengües que tenen una base territorial de les no territorials⁹. Presenta, a més a més, un variat tipus de mesures en diferents àmbits en què l'ús de la llengua té una especial significació pública: educació, administració de justícia, serveis públics, mitjans de comunicació, activitats culturals, vida econòmica i social, etc.¹⁰.

L'estructura de la Carta s'articula en 23 articles dividits en cinc apartats: la definició del que s'entén per llengües regionals o minoritàries; els objectius i principis que han de perseguir els Estats en aquest àmbit; les mesures per afavorir la utilització d'aquestes llengües en el conjunt de la vida pública; un mecanisme de control basat en la creació d'un Comitè d'experts independents per analitzar els informes estatals; i les disposicions finals.

Interessa destacar especialment l'establiment d'un mecanisme de control consistent en la institució d'un Comitè d'experts independents que analitzarà els informes periòdics dels Estats al temps que les comunicacions i informacions d'associacions i d'organismes relacionats amb les llengües regionals o minoritàries protegides. El resultat de l'activitat d'aquest Comitè serà un informe sobre la situació que ha estat objecte d'estudi i, en el seu cas, la formulació de recomanacions no vinculades, indicant les mesures més adequades per a reorientar situacions contràries als fins de la Carta

⁵ CHRISTOPOULOS (1992) Vegeu també l'anàlisi que es fa a KOVACS (1993/2) sobre els diferents graus de compromís que es poden assumir per l'Estat en relació amb la Carta.

⁶ HARTING (1994: 289).

⁷ Com indica VERHOEVEN, "L'objectif est seulement d'inviter les Etats à reconnaître les langues régionales ou minoritaires, en facilitant l'emploi aux fins de les sauvegarder", en VERHOEVEN, JOE: "Les principales étapes de la protection internationale des minorités", *R.T.D.H.*, Núm. 30, 1997, pàg. 200 i 201.

⁸ HARTING (1994: 289).

⁹ Sobre els conceptes utilitzats a la Carta europea vegeu, THORNBERRI & MARTÍN 1994: 32 i 33.

¹⁰ Un anàlisi del seu contingut es troba a ALBANESE (1991: 332- 336).

europea. Però, l'ampli marge de discrecionalitat estatal a l'hora d'assumir aquestes obligacions fa que part de la doctrina dubtés inicialment de l'eficàcia d'aquest instrument¹¹. Cal ressaltar que els primers informes del Comitè i les propostes de recomanacions d'aquest -tot i no ser assumides després en la seva totalitat pel Comitè de Ministres- única instància amb capacitat per traduir-les en recomanacions als Estats, s'han configurat com un mecanisme de supervisió i control permanent amb un creixent cabdal interpretatiu i ple de possibilitats de futur. En aquest sentit, la proposta de recomanacions fetes a l'informe presentat per l'Estat espanyol permeten afirmar l'incompliment de la Carta europea en relació amb la llengua catalana i la necessitat de prendre mesures de rectificació¹².

2. LA PROTECCIÓ DELS DRETS LINGÜÍSTICS EN TANT QUE DRETS HUMANS A LA UNIÓ EUROPEA

L'absència d'un catàleg de Drets i Llibertats als Tractats constitutius de la Unió Europea va ser parcialment i insuficientment resolta per l'elaboració de la *Carta dels drets Fonamentals de la Unió Europea*, a l'espera que un nou tractat, tal i com feia el, sembla que malaurat, projecte de Tractat pel qual s'institueix una Constitució per Europa. El Tribunal de Justícia de la Unió Europea ha superat aquesta llacuna obrint la porta dels Drets Humans a l'ordenament jurídic comunitari en tant que principis generals del Dret, afirmant en el Tractat que «La

Unió respectarà els drets fonamental tal com es garanteixen en el Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals signat a Roma el 4 de novembre de 1950, i tal com resulten de les tradicions constitucionals comunes als Estats membres com a principis generals del Dret Comunitari». Es tracta, per tant, d'analitzar si el contingut de la *Carta europea de les Llengües* conforma part d'aquestes tradicions constitucionals comunes i, en segon lloc, si una interpretació sistemàtica, dinàmica i extensiva del Conveni de Roma ens permet ampliar-lo a determinats preceptes de la Carta europea de les llengües: o sigui, en quina mesura la Carta europea de les llengües pot servir com a estàndard per a l'aplicació del Conveni de Roma a la protecció dels Drets Lingüístics, en la línia de treball iniciada per HENRARD (2004).

Cal dir que la jurisprudència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea ens ajuda poc a l'hora de determinar l'origen dels principis generals del Dret referits als Drets Humans¹³. El primer escull que ens trobem és que més de la meitat dels Estats membres de la Unió Europea no han ratificat la Carta europea de les llengües (només 13 Estats), encara que sis més l'han signada. Que 14 dels 27 Estats membres no estiguin obligats pel contingut de la Carta europea ens impedeix de considerar-la com un principi general comú a l'ordenament dels Estats membres? En aquest sentit, la jurisprudència comunitària és més clara, i aposta no per una solució quantitativa basada en la unanimitat de criteri de tots els Estats membres, sinó que cerca solucions qualitatives, fins i tot incloent-hi la referència a principis generals del dret comunitari que tenen el seu origen en un únic Estat membre però que,

¹¹ THORNBERRI (1994: 35).

¹² Vid, Informe de l'Estat Espanyol, informe presentat per l'Observatori de la llengua, informe del Comitè d'Experts (Observatori de la Llengua Catalana, Dossier núm. 1, Gener de 2004), Recomanacions proposades pel Comitè d'Experts, Recomanacions del Comitè de Ministres. Una valoració global d'aquest cas es pot trobar a CASTELLA (2006).

¹³ Vegeu PESCATORE (1980) i PI (1999).

segons el Tribunal de Justícia, conformen part del patrimoni jurídic comú. El criteri serà, doncs, la funcionalitat del principi amb el Dret comunitari.

A més, el Tribunal de Justícia ha optat per un criteri d'estàndard màxim en la protecció dels drets humans provenint dels textos constitucionals dels Estats membres, i s'interpreta que el Dret comunitari mai no pot oferir un nivell de protecció inferior al reconegut per un ordenament constitucional d'un Estat membre¹⁴

Però la flexibilitat de la Carta europea de les llengües ens apareix de nou com un impediment per ser considerada en l'ordenament jurídic comunitari, donat que, a més de la manca d'unanimitat dels Estats membres en l'assumpció de les seves obligacions, els 13 Estats que l'han ratificat ho han fet per a cada llengua declarada com a regional o minoritària amb un grau de protecció diferent, i així s'han configurat règims o estatuts jurídics diferents depenent de cada llengua en el territori de cada Estat. Es tracta, doncs, de determinar si de la carta europea podem, més enllà de la seva flexibilitat normativa, extreure un nucli dur que, en forma d'estàndard mínim, configuri aquelles obligacions mínimes per sota de les quals un Estat està infringint la Carta.

I potser aquest nucli dur, a més de ser la base de la Carta europea de les llengües, conforma també l'estàndard mínim del Dret internacional dels Drets Humans pel que fa als drets lingüístics. En aquest sentit podríem afirmar que el nucli dur, concentrat, de la Carta europea de les llengües conforma l'estàndard regional mínim que tots els Estats, així com la Unió Europea, han de respectar, més enllà que hagin assumit

¹⁴ La Sentència Nold, de 14 de maig de 1974 obre aquesta línia de reflexió. Vid. LOPEZ GARRIDO (1986).

convencionalment les seves obligacions. I així, quan l'article 27 del Pacte internacional de Drets Civils i Polítics afirma, en seu de protecció a les minories, que a aquestes no se'ls negarà el dret que els correspon a fer ús del propi idioma, aquesta formulació jurídica indeterminada s'ha d'interpretar a la llum d'aquest estàndard mínim que podem extreure de la Carta europea. I la mateixa reflexió podem fer amb l'article 8 del Conveni Roma, que ha d'establir el dret a la vida privada i familiar, en combinació amb la prohibició de discriminacions de l'article 14, i pel que fa als drets lingüístics, ha de ser interpretat i el seu contingut ha de ser omplert amb aquest estàndard mínim de la Carta europea de les llengües.

Aquesta línia argumental ens permet pensar que la remissió que el Tractat de la Unió Europea fa al Conveni de Roma, pot ser ampliada a aquells textos que ens permetin omplir les llacunes i interpretar dinàmicament els conceptes jurídics indeterminats d'aquest text; havíem de recórrer a la Carta europea de les llengües per tal d'omplir de contingut jurídic i cobrir la llacuna que, pel que fa als drets lingüístics, té el Conveni de Roma, tot i restar inclosos, com ha reconegut reiteradament el Tribunal d'Estrasburg en el dret a la vida privada i familiar.

3. L'ARTICLE 22 DE LA CARTA DELS DRETS FONAMENTALS DE LA UNIÓ EUROPEA

L'origen de l'article 22 de la Carta dels drets fonamentals el trobem en les conclusions de la reunió del Consell Europeu de Colònia, celebrat els dies 3 i 4 de juny de 1999. Allí s'assenyala que l'evolució actual de la Unió exigeix la redacció d'una Carta de drets fonamentals que permeti posar de manifest, davant els ciutadans de la Unió, la gran importància dels drets fonamentals i el seu abast. A tal efecte es crea, amb el suport entusiasta de

la Presidència del Parlament Europeu¹⁵, «l'òrgan competent» que s'autodenominarà «Convenció», mètode de Treball del qual s'aprova en la reunió del Consell Europeu celebrada a Tampere els dies 15 i 16 d'octubre de 1999. Aprovat el text definitiu per la Convenció, aquest és adoptat pel Parlament Europeu per mitjà del denominat «Informe Duff-Voggenhuber» de 16 de març de 2000¹⁶, amb 410 vots a favor, 93 en contra i 27 abstencions. En la discussió de l'informe en el Parlament Europeu, se suscita ja la qüestió del valor i la naturalesa jurídica de la Carta dels drets Fonamentals.

La Carta es va dur com a document al Consell Europeu de Niça, on el Parlament no va aconseguir imposar la seva postura d'incloure-la en els Tractats Constitutius i dotar-la, així, del més alt valor obligatori en el si de la Unió¹⁷. Finalment, els Presidents del Parlament Europeu, del Consell i de la Comissió van signar i van proclamar aquesta Carta el 7 de desembre de 2000 en ocasió del Consell Europeu de Niça, i la qüestió de l'abast jurídic de la Carta s'examinarà posteriorment, encara que queda oberta la porta a la seva utilització com a text de

referència pel Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees en l'aplicació dels articles 6 i 7 del Tractat de la Unió Europea.

En relació amb la qüestió de la protecció a les llengües minoritàries, és important assenyalar que en el mateix preàmbul de la Carta es fan importants referències a aquesta qüestió. En primer lloc, s'hi afirma que «La Unió contribueix a la preservació i al foment d'aquests valors comuns dintre del respecte de la diversitat de cultures i tradicions dels pobles d'Europa, així com de la identitat nacional dels Estats membres». I més endavant, «La present Carta reafirma, respectant les competències i missions de la Comunitat i de la Unió, així com el principi de subsidiarietat», i finalitza reclamant-se hereva d'altres instruments de drets humans, constitucionals i internacionals, així com de la jurisprudència d'instàncies judicials europees.

Però la gran aportació de la Carta dels Drets Fonamentals a la protecció de les minories lingüístiques la trobem en el joc conjunt dels articles 21 (no discriminació) i 22 (diversitat cultural, religiosa i lingüística), en els quals «Es prohibeix tota discriminació, i en particular l'exercida per raó de sexe, raça, color, orígens ètnics o socials, característiques genètiques, llengua, religió o conviccions, opinions polítiques o de qualsevol altre tipus, pertinença a una minoria nacional, patrimoni, naixement, discapacitat, edat o orientació sexual» a les quals cal sumar el principi de no discriminació per nacionalitat per als ciutadans comunitaris propi del Dret comunitari europeu, i que té un especial reflex en les llibertats comunitàries i en la Ciutadania de la Unió que garanteix per a tots els ciutadans el dret de lliure circulació i residència pel territori de la Unió.

¹⁵ En aquest sentit, vegeu el Discurs del Sr. Gil Roures Gil-Prim de 3 de juny de 1999; i el discurs de la Sra. Fontaine de 15 d'octubre de 1999; emmarcats en l'activitat del Consell Europeu de Colònia i de Tampere, respectivament

¹⁶ Informe elaborat per l'eurodiputat alemany Sr. Johannes Voggenhuber del grup Verd/ALE i l'eurodiputat del Regne Unit Sr. Andrew Nicholas Duff del Grup Liberal, Democràtic i Reformista Europeu (ELDR)

¹⁷ Com assenyalava dies abans de la cimera el Ministre d'Assumptes Exteriors francès -país que ostentava la Presidència europea- «a Niça simplement hi haurà una proclamació de la Carta, amb el que, en principi, no tindrà força jurídica en la Unió» (EL PAÍS, Internacional, Dijous 30 de novembre de 2000, Núm. 1672.), aquesta postura és liderada principalment pel Regne Unit, conjuntament amb Irlanda, Suècia, Dinamarca i Holanda.

La veritable novetat es produeix en l'article 22 que, amb un redactat mínim, «La Unió respecta la diversitat cultural, religiosa i lingüística» i aporta un element dinàmic i d'acció positiva enfront del caràcter més abstencionista de la prohibició de discriminacions. Estem davant un precepte que no apareix en el Conveni de Roma, en el qual es precisa una complexa arquitectura entre l'article 14 i altres articles —principalment el 8—, per a la protecció efectiva de les minories lingüístiques. Però com diu l'article 52.3 in fine «Aquesta disposició no impedeix que el Dret de la Unió concedeixi una protecció més extensa (que el Conveni Europeu)», o sigui, com la de la Carta europea de les llengües. Finalment, actuen com a límits del respecte a la diversitat cultural, religiosa i lingüística, d'acord amb l'article 53 de la Carta, el respecte dels drets humans i llibertats fonamentals reconeguts pel Dret de la Unió, el Dret internacional i les constitucions dels Estats membres, així com la prohibició d'abús de dret.

El terme «respectar» ens obliga a recórrer de nou el camí que va des d'una interpretació merament abstencionista a una interpretació positiva entenent-ho tot com l'exigència de les accions afirmatives necessàries per a l'existència i el desenvolupament de la identitat lingüística diferenciada, en el context de la diversitat, principi que s'articula com la pedra angular del sistema. Però a totes llums no estem davant d'un text que ressalti per la seva aportació progressiva a la protecció de les minories, especialment perquè es tracta d'un text posterior al Conveni marc per a la protecció de les minories nacionals i a la Carta europea, realitzats tots dos a la seu del Consell d'Europa i ratificats per un nombre significatiu d'Estats membres. Les pròpies resolucions del Parlament Europeu podrien fer pensar en un text més explícit i proteccionista. La idea de

respecte a la diversitat sembla centrar l'interès jurídic protegit més en el valor intrínsec de la pluralitat i dels models socials multiculturals que en el dret a la pròpia identitat del grup minoritari.

En aquest sentit convé assenyalar que no s'han tingut en compte importants aportacions d'organitzacions no governamentals en el procés d'elaboració d'aquesta Carta. Principalment es troben a faltar les aportacions sobre drets lingüístics i culturals presentades pel Bureau Européen pour els Langues moins Répandues, que proposà un article molt més explícit en el qual assenyalen que «Els ciutadans europeus tenen el dret de conservar i desenvolupar la seva pròpia llengua i cultura, en comú amb els altres membres del seu grup, com una expressió de la diversitat cultural i lingüística, patrimoni comú d'Europa».¹⁸ També hi manquen les asseveracions fetes pel Comitè de les Regions, que en la seva Resolució sobre la Carta, presentada conjuntament per Claude de Granrut (F/PPE) i Albert Bore (UK/PSE), accepten globalment el projecte de Carta i se'n senten satisfets. Tot i això, n'assenyalen algunes deficiències, com l'absència de tota referència a l'autonomia local, la necessitat d'una clàusula que tracti específicament dels drets de les minories, així com l'absència d'especificacions sobre l'activitat de les autoritats locals i regionals en l'aplicació de la Carta dels drets fonamentals¹⁹.

¹⁸ UE, Doc. Charte 4237/00, Aquí es troba una declaració del Despatx europeu per a l'ensenyament de les llengües menys esteses (BELMR/EBLUL) després de l'audició pública del 27 d'abril 2000. *Veillez trouver ci-joint une déclaration du Bureau européen pour les langues moins répandues (BELMR/EBLUL) en vue de l'audition publique du 27 avril 2000, Brussel-les, 18 d'abril de 2000.*

¹⁹ UE, Comité de las Regiones (2000), Doc. UPC/09443en, *Charter of Fundamental Rights: some shortcomings remain in the draft version*, Bruselas, 21 de

4. EL CONCEPTE DE DIVERSITAT LINGÜÍSTICA: ESTÀNDARD MÍNIM

Com ha afirmat la jurisprudència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea, la diversitat lingüística apareix com un objectiu, un principi fonamental i un Dret de la Unió Europea, articulat des del respecte a la identitat nacional dels Estats membres i referida al respecte a la seva diversitat cultural i lingüística de l'article 6.3 del tractat i des de l'article 22 de la Carta dels Drets. És especialment explícit l'advocat General Sr. M. POIARES MADURO en les seves conclusions presentades el 16 de desembre de 2004 en l'assumpte C-160/03 del Regne d'Espanya contra Eurojust, on afirma que «En una Unión concebida como espacio de libertad, seguridad y justicia, dirigida al establecimiento de una sociedad caracterizada por el pluralismo, el respeto de la diversidad lingüística adquiere una importancia fundamental. Ello se deriva del respeto que la Unión, a tenor del artículo 6 UE, apartado 3, debe a la identidad nacional de los Estados miembros. Además, el principio del respeto de la diversidad lingüística se recogió expresamente en la Carta de los derechos fundamentales de la Unión Europea y en el Tratado por el que se establece una Constitución para Europa. Este principio es expresión específica de la pluralidad constitutiva de la Unión Europea.»

Tractant-se d'un concepte jurídic indeterminat, la nostra proposta d'omplir-lo a la llum de la Carta europea de les llengües, en tant que estàndard mínim de protecció dels drets lingüístics per Europa i patrimoni comú als ordenaments jurídics europeus, es concreta en la formulació d'una estela de drets, sense el respecte dels quals no es

pot parlar de respecte a la diversitat lingüística europea.

En primer lloc el Dret a l'existència i a la identitat lingüística de les minories, que preveu tant el ventall de drets que permeten l'existència física del grup lingüístic davant formes radicals d'eliminació com el genocidi o com la protecció de la identitat minoritària articulada mitjançant una llengua pròpia enfront de les polítiques assimilacionistes. Com ha afirmat el Tribunal d'Estrasburg, «l'existència de minories i de cultures diferents en un país constitueix un fet històric que una societat democràtica ha de tolerar, protegir i sostenir d'acord amb els principis del Dret internacional»²⁰. En segon lloc el dret a la no discriminació i a la igualtat jurídica, que exclou tota distinció, exclusió, restricció o preferència basada en motius lingüístics, que tingui per objecte anul·lar o impedir el reconeixement, el gaudi o l'exercici de drets i llibertats. Aquesta no discriminació, finalment, comporta l'establiment d'accions positives i de polítiques públiques de protecció de les minories per obtenir-ne la plena efectivitat. En tercer lloc, el dret a emprar el propi idioma, en públic i en privat, sense ingerència ni discriminació per les autoritats públiques i els agents privats. En quart lloc, el dret a aprendre la llengua pròpia materna. I, finalment, el Dret a ser informat en una llengua que es compregui davant una actuació penal.

Aquest estàndard mínim, propi del conjunt del Dret internacional, pel que fa als Drets lingüístics, en l'àmbit regional europeu, ha de ser modulats a la llum de cada situació concreta, atenent la importància numèrica del grup lingüístic, així com la importància de la llengua en la vertebració de la identitat del grup, i ampliant-se i concretant-se en els termes

setembre de 2000. Vid. També <http://www.cor.eu.int/Pressint/PressReleases99-2000/9443/en.html>

²⁰ TEDH, Assumpte Sidiropoulos contra Grècia, núm. 00026695/95, Rec. 1998-IV, paràgraf. 41.

de progressivitat que la Carta europea de les llengües permet als Estats per l'establiment de les obligacions internacionals que assumeixen respecte a les pròpies llengües regionals o minoritàries.

Les reflexions de l'Advocat General Poiates Maduro, referides a la diversitat en el context del règim lingüístic de la Unió Europea, tal com l'estableix el Reglament (CEE) núm. 1 /1958 de 15 d'abril, pel que fa a les llengües oficials, són clarament extensibles al conjunt de l'àmbit d'aplicació de l'article 22 de la Carta dels Drets, referit al conjunt de llengües parlades a Europa amb independència del seu estatut jurídic concret. Podem concloure, amb les seves paraules, en les conclusions preparatòries de la sentència del Tribunal, quan afirma que «De las anteriores consideraciones relativas al Derecho aplicable se desprende claramente que el principio del respeto de la diversidad lingüística de la Unión se impone como una exigencia fundamental de respecto del conjunto de instituciones y órganos de la Unión. Sin embargo, dicha exigencia no puede considerarse absoluta. Es preciso admitir restricciones en la práctica, para conciliar el respeto del principio con los condicionantes de la vida institucional y administrativa. Aun así, dichas restricciones han de estar limitadas y justificadas. En cualquier caso, no pueden afectar a la esencia del principio que impone a las instituciones el respeto y el uso de todas las lenguas oficiales de la Unión».

COCLUSIONS

El respecte a la diversitat lingüística en la Unió Europea es configura com un objectiu de la Unió, un principi fonamental que inspira el seu funcionament i la seva acció, i un dret proclamat a l'article 22 de la Carta dels Drets. Però, com a concepte jurídic

indeterminat, la seva concreció s'ha de fer via la remissió a la Carta europea de les llengües, en tant que configurada en el seu caràcter més nuclear d'un estandard mínim de protecció dels drets lingüístics europeus. Mitjançant una arquitectura interpretativa basada en la consideració com a principi general del dret comunitari sorgit del patrimoni jurídic propi dels Estats membres de la Unió, i com a contingut jurídic dels drets lingüístics del Conveni de Roma, podem arribar a la conclusió que el respecte a la diversitat lingüística a la Unió Europea tindrà com a contingut els principis bàsics que estableix l'article 7 de la Part II de Carta europea de les llengües, així com el contingut bàsic nuclear de les obligacions que s'hi recullen.

BIBLIOGRAFIA

- ALBANESE, F. (1991). «Ethnic and linguistic minorities in Europe». *I.E.L.*, 11.
- CASTELLÀ, S. (2006). «Cap a un Estat plurilingüe. Una lectura en positiu del primer informe del Comitè d'Experts de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries, sobre el compliment per l'Estat espanyol en relació a la llengua catalana». Observatori de la Llengua Catalana, 11. www.observatoridelallengua.org i www.coe.int.
- CHRISTOPOULOS, D. (1992). «La question de la protection des minorités dans un ordre public européen: analyse critique des travaux élaborés au sein du Conseil de l'Europe». CSCE, CEE, Université R. Schuman, Thèses, Estrasburgo.
- DE PUIG, LL. M. (1986). «Informe provisional sobre la preparació d'un projecte de Carta europea de les llengües regionals i minoritàries». *R.L.D.*, 8.
- (1992). «Debat i elaboració de la Carta europea de les Llengües». *R.L.D.*, 16.

HARTING, H. (1994). «Les travaux du Conseil de l'Europe dans la domaine des minorités». GRIGORIOU, P. (ed.). *Questions de minorités en Europe*. Centre Hellénique d'Etudes Européennes, Bruxelles: Presses interuniversitaires européennes.

HENRARD, K. (2004). «An investigation into the desirable, and possible role of the Language Charter expanding on article 22 of the EU's Charter of Fundamental Rights». II Mercator International Symposium: Europe 2004: A new framework for all languages? Tarragona, Catalunya, 27-28 / 2 / 2004. <www.ciemen.org>.

KOVACS, P. (1993). «La protection des langues des minorités ou la nouvelle approche de la protection des minorités? Quelques considérations sur la Charte européenne des langues régionales ou minoritaires». *R.G.D.I.P.*, 97.

LÓPEZ, D. (1986). *Libertades económicas y derechos fundamentales en el sistema comunitario europeo*. Madrid: Tecnos.

PESCATORE, P. (1980). «Le recurs dans la jurisprudence de la Cour de Justice des Communautés européennes, a des normes déduites de la comparaison des États membres». *Revue Internationale de Droit Comparé*, 2.

PETSCHEN, S. (1989). «Entre la política y el derecho: la Carte europea de las llengües regionals o minoritàries». *Revista de Estudios Políticos*, 66.

PI, M. (1999). *Los derechos fundamentales en el ordenamiento comunitario*, Barcelona: Ariel Derecho.

THORNBERRI, P.; MARTÍN, M. A. (1994). *The Council of Europe and Minorities*, COEMIN.

VERHOEVEN, J. (1997). «L'objectif est seulement d'inviter les États à reconnaître les langues régionales ou minoritaires, en facilitant l'emploi aux fins de les sauvegarder». VERHOEVEN, J. «Les

principales étapes de la protection internationale des minorités». *R.T.D.H.*, 30.

WOEHLING, J. M. (1992). «Institutions Européennes et droit linguistiques des minorités». GIORDAN, H. (dir.). *Les minorités en Europe -Droits linguistiques, droits de l'homme*. Paris: Editions Kime.